

Да 100-годдзя з дня нараджэння Піліпа Пестрака

СЫН КАСТРЫЧНІКА

Піліп Пестрак... Змагар, рэвалюцыянер-камуніст, паэт-трыбун... Асоба, чыя біяграфія "заходніка" ў савецкі час увасабляла лёс сапраўднага патрыёта, адданага партыі, народу, роднай зямлі. Ідэалам, ніхай і утапічным, дзеля якіх варта было жыць, бо за імі, як здавалася, - шчасце, не сваё, асабістае, а ўсеагульна-грамадскае. Зірнем на гэтага чалавека з пазіцый сучаснасці.

НАРАДЗІУСЯ Піліп Сямёновіч Пестрак 27 лістапада 1903 года ў вёсцы Сакаўцы, што на Івацэвіччыне. Падчас імперыялістычнай вайны сям'я апынулася ў бежанстве ажно на Гаволжы. Там, у вёсцы Максімаўка Самарскай губерні, Піліп закончыў двухкласнае вучылішча. Ішоў 1917 год...

Падзея Кастрычніка адыгралі вызначальную ролю ў фарміраванні будучага пісьменніка як асобы. У 1920 годзе юнак паступіў на сацыяльна-гістарычны факультэт Самарскага ўніверсітэта. Здавалася, што надышала пара светлых мар і надзея. Камсамолец Пестрак не стаяў у баку ад важных пытанняў таго часу, актыўна ўключыўся ў грамадскую дзеянасць.

У 1921 годзе сям'я Пестракоў вярнулася на радзіму, у Заходнюю Беларусь. Піліп спачатку працаваў на лесапільні, затым лесніком. Але жыццё, убачанае маладым максімалістам, не заставаліяла. Таму Піліп зноў спрабаваў вярнуцца ў Савецкі Саюз. Бесспасляхова. Злоўлены на мяжы, месяц адсядзеў пад арыштам.

У сярэдзіне 20-х гадоў П. Пестрак становіцца актыўным дзеячам Беларускай сялянска-работніцкай Грамады, уступае ў Камуністычную партыю Заходніяй Беларусі. Пачынаеца нялёгкі шлях рэвалюцыйнай барацьбы – падполле, бунты, турымныя зняволенні. Этапныя дарогі змагара...

Калі аздайнасці гадоў паэт-барацьбіт правёў за кратамі, але і там, у халодных сценах, ён працягваў верыць і жыць, змагацца за права сваго народа.

У вершах таго часу шмат гарачай пафаснасці, рамантычнай узёнёсласці, дэклара-

тыўнасці. Паэт-вязень, паэт-камуніст разумее сваё прызначэнне ў тым, каб пальміным словам прауды клікача да бою, усяляць у сэрцы шчырых змагароў мужнасць і веру.

Давераснёўская пазіція П. Пестрака – гэта пазіція турмаў і астрогаў. Там нараджаліся вершы, ліръчны герой якіх раскрываў свае самыя патаемныя думкі і пачуцці, дзяліўся перажыткам, какаў і працягваў вेरыць у перамогу камуністычных ідэй, у перадоленне сацыяльна-нестравядлівасці.

Верасень 1939 года падарыў пісьменніку новыя спадзянкі. П. Пестрак не збочвае з ранейшай дарогі, актыўна ўключаеца ў савецкае жыццё, працуе сакратаром гродзенскага рэзюме, абіраеца дэпутатам Вярховага Савета СССР.

У 1940 годзе вышаў першы зборнік П. Пестрака "На варце", які склалі "заходнія" вершы. У перыядычным друку ўсё часцей з'яўляюцца творы, дзе пісьменнік асэнсоўвае новыя з'явы савецкай рэчаіннасці, выяўляе радасць вольнага чалавека ("Маўзалей", "Аб Леніне вялікім", "Дайні знаёмы" і інш.). У шматлікіх артыкулах, выступленнях П. Пестрак захапляеца веліччу сацыялістычных перамен у Заходніяй Беларусі, імкнецца да стваральнай прафесіі і нават, я б сказаў, адмыслова, але цалкам заканамерна, калі ўлічваць жыццёвую арыенціру савецкага чалавека, тым больш пісьменніка, для якога мастацкая творчасць – рупар уласных перакананняў.

У 1941 годзе грымнула вайна. І тут П. Пестрак, як кажуць, на перадавой. Паэт-партизан змагаеца з новым ворагам, узімае народ на абарону Бацькаўшчыны ("На варце", "Перастрэлка над ракой" і інш.).

Вершы ваеннага часу ўвайшлі ў зборнік "За сваю Айчыну" (1946). Тэма Радзімы, любові да роднай зямлі – вось што пропісана ў гэтай кнізе. Потым падзея вайны будуць не-

аднаразова згадвацца і адлюстроўвацца пісьменнікам у сваёй творчасці.

Багаты матэрый, пачэрпнуты з нялёгкага жыцця, патрабаваў эпічнага ўвасаблення. Пасля вайны з'яўляюцца першыя "партызанская" апавяданні пісьменніка. Але і ў прозе П. Пестрак застаецца ранейшым лірыкам і рамантыкам. Безумоўна, не ўсё ўдавалася напачатку Пестраку-празаіку. Яго крытыкавалі за спрошчаны паказ народнай барацьбы, запішнью апісальнасць, недасцатковую распрацоўку чалавечых характараў, што прыводзіла да непраудападобнасці асобных твораў, маствацкіх пралікай: апавяданні "Закон лесу", "Непарозуменне", апавесці "Муж і жонка" (1945), "Пачатак" (1946). Былі творы, дзе паказвалася станаўленне калгаснага ладу ў Заходніяй Беларусі, моявалася пасляваеннае жыццё. Аднак не гэтымі творамі П. Пестрак увайшоў у гісторыю беларускай літаратуры.

НА ПРАЦЯГУ пяці гадоў (1948 – 1952) аўтар працаў над гісторыка-рэвалюцыйным раманам "Сустрэнемся на барыкадах", які адразу пасля выхаду асобнай кнігай (1954) набыў шырокую вядомасць і папулярнасць. У ім П. Пестрак зварніўся да нядайняга мінулага, тых двух дзесяцігоддзяў, калі Беларусь была акупавана Польшчай. Безумоўна, што асноўны акцэнт у творы быў зроблены на паказе вызваленчай барацьбы беларусаў, тых падзеяў, што навечна засталіся ў пісьменніцкай памяці, пакут і самаахвяравання, герайму і вернасці. Канешне, сёння гэта гучыць занадта пасна і нават, я б сказаў, адмыслова, але цалкам заканамерна, калі ўлічваць жыццёвую арыенціру савецкага чалавека, тым больш пісьменніка, для якога мастацкая творчасць – рупар уласных перакананняў.

Раман П. Пестрака аўтабіографічны. Вачыма галоўнага героя Андрэя Касцевіча аўтар паказаў уласнае перажыцце і бачанае, таму гістарычнае дакладнасць, навыдуманасць многіх

падзеяй, наяўнасць прататыперасанажаў робяць твор верлівай споведдзю чалавека-прастакутай тонкім лірызмом цеплыней і эмасціянальнасці.

Чытак лёгка пазнае за прыманымі называмі гарадоў і местечак іх сапраўднае месцазнаходжанне. Асабліва прыемлемыя калі аўтар праводзіц сваіх роўні прац Берасцейшчыну; чуваеш, наколькі П. Пестрак любіць сваю маленькую родзіму, сагратую сэрцам аднага сына. Пасля выхаду тваражчэ некалькі дзесяцігоддзяў многія "героі" рамана пазвалі сябе ў ім. Аўтар здолеў казаць складаныя чалавечліўцы, дух эпохи, гістарычна-мадскія дэкарацыі часу. дзіўна, што на першы паказ выйшлі такія ж засцяры рэволюцыянеры, як і пісьменнік. Помнім: ён сведкам тых падзеяў і разумеў па-свойму, зыходзячы столькі з ідэалагічных патрабаванняў, колькі з уласнай перанасці ў вернасці камуністичных ідэалаў. Нягледзячы на стацка-палітычную зададнісць, характары шматлікіх працьбітой атрымаліся жывіцікавымі, непаўторнымі. У мене, што і ліръчныя замалёўкі пейзажных карцін, якімі начаны раман, дастаўляюць меншу асалоду, чым яго дынамічны сюжэт. Аўтар думка нястомні пульсует, з рожвеа сваёй нечаканасцю.

Нават пазнейшыя творы Пестрака пра сучаснасць заўжды прываблівалі ўмением паказаць часавыя адразкі, зрабіць абавязковы экспурс у нядзяля заходнебеларускага міна (апавяданні "Гумно без вару", "Не, не загубленая...", "У ганні", "Апошні крыж" і інш.).

З пазіцыі тагачаснага жыў быў напісаны і раман "Радзібор" (1963), за які П. Грак удастоўпіўся Дзяржавнай прэміі. Створаны на матэрый пасляваенных калгасных наўгародаў, твор з'яўляеца яскравым дакументам свайго часу, насыпліны рух да камунальнага наверхнім правільнім шляхам. Пісьменнік закрануў актуалі-

